

UNIwersytet Gdański

Instytut Organizacji i

Prof. dr hab. Bogdan Nogalski

81-824 Sopot, ul. Armii Krajowej 101,
tel. (058) 55-09-417, fax. (058) 551-38-74
e-mail: nogalski@wzr.pl

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Kamilli Butrym
pt. „Przedsiębiorcza orientacja organizacji a jej efektywność w warunkach
rozwoju”

napisanej w Katedrze Podstaw Zarządzania i Marketingu,
na Wydziale Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej w Gliwicach
pod kierunkiem naukowym prof. zw. dr hab. Mariusza Bratnickiego

Podstawą wydania opinii jest: pismo dr hab. inż. Mariana Turka prof. nadzw. w Politechnice Śląskiej Dziekana Wydziału Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej w Gliwicach z dnia 30 września 2010 roku¹, a także dołączona do owego pisma rozprawa doktorska pt.: „Przedsiębiorcza orientacja organizacji a jej efektywność w warunkach rozwoju”, która została przygotowana w Katedrze Podstaw Zarządzania i Marketingu, pod kierunkiem naukowym prof. zw. dr hab. Mariusza Bratnickiego, Zabrze 2010.

Konkluzja i rekomendacja

Konkluzja: Artykuł 13 punkt 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2003 Nr 65 poz. 595) stanowi: „Rozprawa doktorska przygotowywana pod opieką promotora powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub artystycznego oraz wykazywać wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej”.

Na podstawie analizy załączonej rozprawy doktorskiej mgr Kamilli Butrym **uważam, że spełnia ona kryteria ustawowe.** Moja **ocena** rozprawy doktorskiej **jest jednoznacznie pozytywna.**

Swój wniosek uzasadniam następująco i rozwijam to uzasadnienie w dalszej części recenzji: „Jest to praca, która w swoim zamiarze dotyczy analizy związków przedsiębiorczej orientacji i jej efektywności w organizacji w warunkach rozwoju i która jest dobrze osadzona w istniejącej teorii, jak i praktyce funkcjonowania polskich przedsiębiorstw. Doktorantka w rozprawie poprawnie i skutecznie łączy dorobek naukowy w tym obszarze wiedzy z nowatorskim podejściem do orientacji przedsiębiorczej i efektywności organizacji w warunkach rozwoju. Doktorantka w rozprawie ukazuje wagę i potrzebę [przydatność] naukowego podjęcia tego problemu, przez co wzbogaca wiedzę teoretyczną i formułuje praktyczne dyrektywy sprzyjające wspieraniu orientacji przedsiębiorczej w odniesieniu do zaistniałych napięć rozwojowych w organizacji. Praca ta wypełnia istniejącą w literaturze z zakresu nauk o zarządzaniu lukę; brakuje w niej bowiem opracowań naukowych, które kompleksowo przedstawiałyby ową problematykę. Praca ta przygotowana jest na wysokim poziomie merytorycznym - metodycznym i uwzględnia zarówno dorobek teoretyczny, jak i badawczy współczesnej teorii przedsiębiorczości oraz nauk o zarządzaniu. Stawia zarówno istotne pytania teoretyczne, jak i praktyczne oraz dostarcza nie satysfakcjonujących odpowiedzi. Dokonuje analizy i rozwinięcia teorii i praktyki. Stanowi ona oryginalne rozwiązanie tematu naukowego i wskazuje na opanowaną przez doktorantkę wiedzę teoretyczną w zakresie nauk o zarządzaniu, a także na umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej”.

Rekomendacja dla Rady Wydziału: wnoszę zatem do Rady Wydziału Organizacji i zarządzania Politechniki Śląskiej w Gliwicach – w myśl art. 13 Ustawy o stopniach , - wniosek o

¹ Rozprawa dotarła do recenzenta w dniu 18 października 2010 roku.

przyjęcie pracy pt.: „Przedsiębiorcza orientacja organizacji a jej efektywność w warunkach rozwoju”, autorstwa Kamilli Butrym jako rozprawy doktorskiej zgodnie z obowiązującymi przepisami i uznają za właściwe dopuszczenie mgr Kamilli Butrym do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Recenzowana rozprawa doktorska mgr Kamilli Butrym pt.: „Przedsiębiorcza orientacja organizacji a jej efektywność w warunkach rozwoju”, przygotowana pod kierunkiem naukowym prof. zw. dr hab. Mariusza Bratnickiego ze względu na jej poziom merytoryczno - metodyczny, zasługuje na wyróżnienie i nagrodę Rektora Politechniki Śląskiej w Gliwicach, a także na zgłoszenie jej na konkursy organizowane przez Komitet Nauk Organizacji i Zarządzania Polskiej Akademii Nauk, czy Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa w Warszawie.

Wstęp

Merytoryczna treść rozprawy – zawarta na 171 stronach - obejmuje wstęp, cztery rozdziały merytoryczne oraz syntetyczną w swej treści dyskusję, potraktowaną jako zakończenie. Część uzupełniająca stanowi wykaz 225 pozycji cytowanej literatury; w tym 181 pozycji w języku obcym. Ilość ujętych pozycji z zakresu literatury obcej, uważam za ważną z punktu widzenia aktualności oraz rangi dostępności źródeł, a tym samym jakości recenzowanej rozprawy. Ilość przywołanych w rozprawie pozycji obcojęzycznych - z uwagi na oryginalność podjętej w rozprawie tematyki - uznaję za bardzo satysfakcjonującą. Na podstawie zamieszczonej listy literatury polskiej z tego zakresu [44 pozycje], doktorantka wskazuje, że podjęty w rozprawie problem nie jest jeszcze powszechnie dostrzeganym i znanym. W spisie literatury dostrzegłem 1 pozycję z własnego dorobku publikacyjnego doktorantki. W tej części znajdują się także spisy 18 rysunków, 4 tabel i 38 tablic oraz załącznik ilustrujący narzędzie badawcze w postaci kwestionariusza zawierającego pytania skierowane do respondentów. Łącznie rozprawa wraz ze spisem literatury, rysunków, tablic i tabel oraz załącznikiem, liczy 196 stron.

Rozprawę przeczytałem z dużym zainteresowaniem, gdyż w sposób kompetentny oraz ciekawy poznawczo (w oparciu o wyniki własnych badań) opisuje kwestię stosunkowo nową i dość słabo rozpoznaną w polskiej nauce z zakresu zarządzania oraz praktyce funkcjonowania polskich przedsiębiorstw.

W swojej ocenie skoncentrowałem się – jak wcześniej zaznaczyłem - na wskazaniach i wytycznych zawartych w art. 13 punkt 1 *ustawy...* i spełnieniu zawartych tam warunków. A zatem w ocenie tej starałem się stwierdzić, na ile dysertacja pt.: „Przedsiębiorcza orientacja organizacji a jej efektywność w warunkach rozwoju”, autorstwa Kamilli Butrym spełnia te wymagania. Osobiście za podstawę oceny rozprawy doktorskiej mgr Kamilli Butrym, przyjąłem następujące kryteria: *tematykę rozprawy, zastosowane podejście i metody badawcze, tezy* których broni doktorantka, *kompozycję oraz stronę warsztatową* całej rozprawy. Szczególną uwagę przywiązuję do dwóch pierwszych kryteriów, pozostałe dwa stanowią element uzupełniający.

2. Tematyka rozprawy

Problematyka dotycząca przedsiębiorczości, orientacji przedsiębiorczej współczesnych organizacji od kilku lat coraz częściej staje się przedmiotem dociekań badawczych realizowanych w ramach dyscypliny nauk o zarządzaniu. Na ten temat w ostatnim okresie przygotowano – zwłaszcza w zespołach naukowych związanych z profesorem Mariuszem Bratnickim - zarówno rozprawę habilitacyjną², jak i kilka rozpraw doktorskich. Problematyka ta znajduje się w centrum zainteresowania licznych ośrodków akademickich (m.in. uniwersytetów ekonomicznych w Krakowie, Wrocławiu, Łodzi, SGH w Warszawie oraz innych). Jest też przedmiotem licznych konferencji naukowych. Z punktu widzenia poznawczego ważnym jest, że owa problematyka badana jest i rozpatrywana :

- po pierwsze - w uwarunkowaniach towarzyszących z jednej strony gospodarce światowej, z drugiej zaś – w powiązaniu z ową gospodarką – w uwarunkowaniach charakterystycznych dla gospodarki polskiej.
- po drugie – w różnych przekrojach (orientacja, proces, funkcja), płaszczyznach (strategiczna, operacyjna) czy wymiarach prakseologiczno - ekonomiczno - finansowych (sprawność, efektywność, racjonalność, konkurencyjność, rozwój) procesu zarządzania przedsiębiorstwem.

² W. Dyduch: *Pomiar przedsiębiorczości organizacyjnej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Seria: Prace Naukowe Monografie i Opracowani; Katowice 2008.

Owe konteksty i towarzyszące im uwarunkowania, znacznie wzbogacają naszą wiedzę o rzeczywistości, w której funkcjonują polskie przedsiębiorstwa i w której zachodzą realne procesy. Owa rzeczywistość obejmuje zatem i wyznacza nowe, a jednocześnie ważne dla nauk o zarządzaniu zagadnienia, zarówno teoretyczne, jak i praktyczne. Widać wyraźnie, że problematyka ta zaczęła być – w nauce polskiej w ostatnich latach – wyraźnie i mocno, a nade wszystko poprawnie badawczo, eksploatowana. W tę optykę i działania wpisuje się również recenzowana rozprawa mgr Kamilli Butrym.

Praca ta nawiązuje tego kontekstu funkcjonowania rzeczywistości polskich przedsiębiorstw, który poprzez wykorzystanie orientacji przedsiębiorczej zwiększa ich efektywność i służy ich rozwojowi, a także kształtuje i wpływa na konkurencyjność. Za słuszny punkt wyjścia do rozważań doktorantki, należy uznać jej stwierdzenie, że: *podstawą do podjęcia ... tego tematu [BN] była chęć konceptualizacji oraz dogłębnego zbadania orientacji przedsiębiorczej, która wielokrotnie doczekała się rzetelnej analizy empirycznej, ale dotychczas niewiele badań dotyczyło jej operacjonalizacji w warunkach polskich.* [s. 5]. Ów punkt wyjścia – w sensie sposobu myślenia doktorantki o badanym i rozpatrywanym problemie - przewija się przez całą rozprawę, co daje się wyraźnie - czytając ją – zaobserwować. Stanowi on rozwinięcie tezy, iż *model wzrostu i rozwoju przedsiębiorstwa może być narzędziem zarządzania strategicznego w firmach i warunkiem wspomagającym konkurencyjne funkcjonowanie organizacji.* Realizacji tego warunku służyć ma narzędzie ułatwiające - jak pisze autorka – kadrze menedżerskiej na rozwiązywanie problemów długofalowych przez pryzmat działalności bieżącej, redukując tym samym popełniane wcześniej błędy i umożliwiając organizacji powrót na ścieżkę rozwoju. Służy temu stworzony przez doktorantkę model zależności, który stanowi *modus faciendi* opisujący analizę orientacji przedsiębiorczej w kontekście problemów rozwojowych, szczególnie zaś ich związki z efektywnością organizacji. [s. 4-5]. Teza ta jest podstawą sformułowanego *celu głównego rozprawy*³, a także *celów poznawczych*⁴ i *celu praktycznego*⁵ oraz sześciu hipotez.

Przedmiotem rozprawy są zatem problemy związane z wykorzystaniem narzędzi [model Simona – pomiar napięć rozwojowych; model Kreisera, Marino i Weavera oparte na operacjonalizacji Covina i Slevina – pomiar orientacji przedsiębiorczej] dostosowanych do warunków polskich. Na tym tle pragnę zaznaczyć, że dotychczas, praktycznie nie spotkałem się – poza recenzowaną rozprawą – z całościowymi badaniami empirycznymi związanymi z analizą i oceną wykorzystania tych narzędzi dla badania konfiguracji problemowej składającej się z: *orientacji przedsiębiorczej – efektywności - rozwoju.* Z tego punktu widzenia rozprawa stanowi dzieło pionierskie i oryginalne, a przedmiot podjętych przez autorkę badań uznaję za nowy i pożyteczny⁶. Dokładne jego poznanie jest bardzo cennym zabiegiem. W tym znaczeniu autorka rozprawy czyni wiele przeprowadzając ciekawą, choć – w moim odczuciu - mało krytyczną analizę i dyskusję literatury oraz przeprowadzając własne badania empiryczne. Niewątpliwie rozprawa – dzięki przeprowadzonym, bardzo ciekawym i dobrze metodycznie ugruntowanym badaniom - stanowić będzie w nauce o skutecznym i efektywnym zarządzaniu przedsiębiorstwem, kolejny postępek w zasobach pozyskanej na bazie badań empirycznych wiedzy. Podjęta w rozprawie problematyka nabiera szczególnie ważnego znaczenia w sytuacji dynamicznych i skokowo dokonujących się zmian w otoczeniu przedsiębiorstwa, z którymi to zmianami, aby mogło ono przetrwać i rozwijać się, musi sobie poradzić, m.in. upatrując szansy w analizie i wykorzystaniu powyżej wspomnianej konfiguracji.

W tym miejscu pragnę zauważyć, że podjęty problem posiada charakter interdyscyplinarny. Jego poznanie – w sensie prakseologicznie rozumianej sprawności - wymaga znajomości rozwiązań i wiedzy nie tylko z zakresu organizacji i zarządzania, ale także ekonomiki, finansów, statystyki i wielu innych. Wyraz temu – poprzez strukturę poruszanych w rozprawie zagadnień i sposób analizy - dała jej autorka.

Przedstawiona do recenzji rozprawa posiada charakter monografii i mieści się – jako analizująca narzędzie służące głównie projekcji oraz kontroli strategicznej - w nurcie problematyki zarządzania strategicznego przedsiębiorstwem.

³ Jest badanie poprzez model zależności, orientacji przedsiębiorczej w kontekście problemów rozwojowych i ich związków z efektywnością organizacji. [s.5].

⁴ Są to: analiza i usystematyzowanie różnych podejść do orientacji przedsiębiorczej oraz koncepcji rozwoju i napięć rozwojowych; weryfikacja zbudowanych narzędzi badawczych w warunkach polskich; identyfikacja wymiarów orientacji przedsiębiorczej [3 wymiary]; ustalenie wpływu orientacji przedsiębiorczej i jej poszczególnych czynników na efektywność organizacji; empiryczna weryfikacja napięć rozwojowych [w tym poszukiwanie ich wymiarowości]; ustalenie wpływu napięć rozwojowych organizacji na jej efektywność oraz wymiary orientacji przedsiębiorczej; określenie równoczesnego wpływu orientacji przedsiębiorczej i napięć rozwojowych na efektywność organizacji. [s.5].

⁵ Obejmuje on zbudowanie narzędzia do badania orientacji przedsiębiorczej i napięć rozwojowych. [s.5].

⁶ Podjęta w rozprawie problematyka i sposób jej rozwiązania, obok walorów poznawczych, posiada ważne znaczenie aplikacyjne nie tylko dla polskich przedsiębiorstw, a także szerzej dla instytucji.

Wyodrębniając podjęty w rozprawie przedmiot badań, autorka koncentrowała się nie tylko na naukowo – literaturowym jego oglądzie. Szczególnie cennym jej osiągnięciem jest fakt, że podjęła ona także badania empiryczne, które skoncentrowane zostały na konstrukcji własnego narzędzia. A zatem doktorantka rozprawą wniosła wkład w budowę zasobu narzędzi służących zarządzaniu strategicznemu.

Pragnę podkreślić, że w toku całej swojej pracy badawczej, autorka konsekwentnie dążyła do rozwiązania postawionego w tytule rozprawy problemu badawczego. Owa konsekwencja znalazła swój wyraz przede wszystkim w rozdziale 3 i 4 [badania empiryczne; patrz s. 101 – rys. 10 pt. *Teoretyczny model badawczy*] oraz tzw. podsumowującej dyskusji [patrz s. 169 – rys. 19 pt. *Docelowy zweryfikowany model badawczy*].

Podjętą w rozprawie *tematykę badawczą* zaliczam do ważnych i bardzo aktualnych nie tylko teoretycznych, ale i praktycznych zagadnień z zakresu nauk o zarządzaniu, zwłaszcza zarządzania strategicznego przedsiębiorstwem. Moim zdaniem – jej poznanie - wymaga własnych, polskich badań, uwzględniających specyfikę warunków towarzyszących funkcjonowaniu polskich przedsiębiorstw. Z tego względu posiada ona zarówno uzasadnienie naukowe, jak i praktyczne. Równocześnie co jest szczególnie istotne dla rozpraw doktorskich, podjęta problematyka zawiera w sobie zarówno zagadnienia ogólnie – poznawcze, jak i próby aplikacyjne (*por. art. 13 punkt 1 ustawy ...*). Uważam, że w tym sensie jest to zagadnienie nowe. Moim zdaniem dobrze się stało, że rozprawa ta powstała.

Na zakończenie tego punktu oceny, pragnę zatem podkreślić, że *tematyka recenzowanej rozprawy doktorskiej została podjęta w sposób poprawny, dobrze dobrana i prawidłowo sformułowana*, co niewątpliwie pozwoliło na realizację wymogów stawianych rozprawom doktorskim.

□

3. Zastosowane podejście badawcze i metoda badań

□

Kluczem do oceny rozprawy jest zawsze stawiany i weryfikowany w pracy, *problem badawczy*⁷, sformułowana *teza*, [syntetyzuje ona problem badawczy; choć trzeba zauważyć, że nie została ona jednoznacznie sformułowana [*usterka*]; recenzent przyjął - jak wyżej – jej treść uważnie czytając rozprawę] oraz *hipotezy czyli przypuszczenia badawcze*⁸. W tym zakresie uważam, że sformułowany problem badawczy (zdefiniowany właściwie w tytule rozprawy), teza, hipotezy wyrażające cele badawcze, są logicznie ze sobą powiązane i nośne badawczo, a ich weryfikacja posiada charakter empiryczny i analityczny, a więc właściwy. Niemniej jednak traktuję jako *usterkę* fakt, że autorka nie określiła się w jakiej perspektywie [koncepcji] badawczej, metodycznej – indukcyjnej czy dedukcyjnej – osadziła swoją rozprawę. Po zapoznaniu się z treścią rozprawy i jej założeniami oraz przebiegiem badań i analiza wyników, wiem w jakiej jest ona osadzona perspektywie, jednak w pracy awansowej, naukowej fakt taki nie powinien ująć uwadze autorki.

Jeżeli chodzi o tzw. *podejście i metodę badawczą*, zastosowaną w recenzowanej rozprawie, to pewną jej część (por. rozdziały 1 - 2) stanowi uznana w nauce, chociaż niezbyt nowatorska, opisowa charakterystyka zjawisk i procesów. Wykorzystana została ona przez doktorantkę bardziej do przedstawienia, aniżeli oceny dotychczasowego piśmiennictwa. Znajdujemy w tych rozdziałach rozważania dotyczące [rozdział 1] dwóch zagadnień – orientacji przedsiębiorczej i jej pomiaru z punktu widzenia efektywności oraz [rozdział 2] konceptualizacji rozwoju organizacji [definicja organizacyjnego rozwoju, wskaźniki pomiaru rozwoju z punktu widzenia celu badań]. Dobrze to świadczy o wiedzy autorki. Niewątpliwie wartością obu rozdziałów jest wieloaspektowość spojrzenia na problem. Autorka wykorzystała ten atut, m.in. systematyzując wiedzę w badanym obszarze, która stała się fundamentem jej dalszych rozważań. Dokonana - z punktu widzenia postawionych przed rozprawą celów, stanowi niewątpliwie bardzo cenny zabieg metodyczny, podnoszący walory rozprawy. Myślę, że rozważania zawarte w rozdziałach 1 i 2, pozwalają operacjonalizować stricte badawcze poszukiwania i wyjaśnienia podjętego problemu, co ma główne miejsce w rozdziale 3 i 4. Rozważania te pozwoliły nakreślić narzędzia (system pomiaru i badania wpływu oraz zależności) do arsenału narzędzi umożliwiających m.in. menedżerom tworzenie warunków i budowanie – poprzez przedsiębiorczą - zrębów efektywnych konkurencyjnych zachowań przedsiębiorstw na ścieszcze rozwoju.

⁷ Został on wyrażony przez autorkę w tytule rozprawy; *szkoda że autorka nie rozwinęła owego problemu za pomocą pytań badawczych*. Zwiększyłyby to wartość poznawczą rozprawy i docieklivość badawczą autorki.

⁸ Doktorantka sformułowała pięć hipotez - przypuszczeń badawczych. [por. s. 6 oraz s. 100]. Oto one: **HP.1.** – „Istnieją trzy wymiary orientacji przedsiębiorczej: proaktywność, innowacyjność, podejmowanie ryzyka”; **HP.2.** – „Istnieje wpływ orientacji przedsiębiorczej na efektywność organizacji”; **HP.3.** – „Istnieją trzy wymiary napięć rozwojowych – związane z kulturą organizacji, z zarządzaniem informacjami oraz ze wzrostem organizacji”; **HP.4.** – „Istnieje wpływ intensywności i zakresu napięć rozwojowych na efektywność organizacji”; **HP.5.** – „Istnieje wpływ intensywności i zakresu napięć rozwojowych na orientację przedsiębiorczą”; **HP.6.** – „Istnieje równoczesny wpływ orientacji przedsiębiorczej oraz intensywności i zakresu napięć rozwojowych na efektywność organizacji”.

Pozostałe rozdziały, których treść jest wynikiem badań własnych doktorantki [tj. rozdział 3 – 4] posiadają charakter badawczo - analityczny i oparte są na metodach badań ilościowych, bez wykorzystania metod badań jakościowych; myślę, że 2 – 3 case study mogły bardziej wzbogacić analizę podjętego zagadnienia. Wskazywanie przez doktorantkę – patrz s. 100 – na fakt użycia w trakcie testowania hipotez w procesie badań empirycznych metod analizy ilościowej i jakościowej; **te ostatnie metody jakoś mi chyba umknęły, ja ich nie dostrzegłem; proszę zatem o wyjaśnienie tej sprawy.**

Przyjęte przez doktorantkę postępowanie badawcze jest zrozumiałe i dobrze badawczo uzasadnione. To bardzo cenna cecha. Podnosi ona jakość tej rozprawy. Odczuwam z tego powodu zadowolenie intelektualne. Dobrze uzasadniona została droga [cykl badawczy] oraz sposób pozyskania informacji o badanym problemie [patrz załącznik - kwestionariusz badań] i obiektach badań. Przedstawiony sposób procedowania oraz argumentację za nim, można by uznać za wzorcowe, godne polecenia innym doktorantom, gdyby poprawniej został opisany dobór ujętych do badania przedsiębiorstw. **Nie dostrzegłem informacji o technikach doboru próby, tj. jak wybrane zostały obiekty, którym udostępniono kwestionariusze i które poddano badaniom opinii. Czy był to dobór celowy czy losowy, jeżeli losowy to w jakim zakresie była to próba reprezentatywna, jaki był opert losowania, jaka jest siła i zakres wnioskowania, czy wnioski można uogólnić na całą populację polskich organizacji, itp.**

Uważam, że treść rozdziału 3 jest ważna i wiarygodna badawczo. Posłużyła ona z jednej strony prezentacji metodyki badawczej, z drugiej zaś weryfikacji hipotez dotyczących relacji pomiędzy orientacją przedsiębiorczą a efektywnością funkcjonowania organizacji.

Warto podkreślić – jako dobrą cechę pracy naukowej doktorantki – fakt, iż w tekście tego rozdziału [3, podobnie jak i w odniesieniu do rozdziału 4] określiła ona metodykę, którą się będzie posługiwać. Fakt ten pozwolił recenzentowi określić samodzielność i wydzielić spośród innych wkład własny doktorantki w rozwój nauk o zarządzaniu. Tak więc wiem, co jest rzeczywiście jej autorstwa.

Logiczną kontynuacją badawczą, umożliwiającą bardziej pełną realizację celu rozprawy jest rozdział 4. Pozwala on określić zależności pomiędzy orientacją przedsiębiorczą a problemami rozwoju. Następuje w nim w oparciu o badania ilościowe, statystyczne testowanie pozostałych hipotez. Pozwala to na konfrontację założeń z modelu teoretycznego z wnioskami zaobserwowanymi empirycznie a dotyczącymi badanych w modelu zależności. Pozwoliło to na sformułowanie docelowego, zweryfikowanego modelu badawczego. Rozdział 4, podobnie jak i wcześniejszy, został przygotowany i oparty na podstawie badań własnych doktorantki. Wysoko oceniam wyniki badania, ich analiza jest bardzo profesjonalna. Wskazuje to na kolejny walor rozprawy.

Autorka – jak wcześniej zaznaczyłem - bardzo starannie przedstawiła swój sposób myślenia i prowadzenia badań oraz procedurę rozwiązywania sformułowanego problemu badawczego. Pragnę w tym miejscu podkreślić klarowną konstrukcję hipotez, które stanowią oś badawczą, a także zakreślają obszar, wokół którego prowadziła ona analizę teoretyczną w oparciu o literaturę, jak i prace analityczne w oparciu o badania empiryczne.

W oparciu o dokładną analizę rozprawy stwierdzam, że podstawową przyjętą w rozprawie metodą badawczą w sferze sformułowanych w niej problemów, są studia literaturowe oraz szczegółowe badanie ilościowe.

Generalnie przyjętą w recenzowanej pracy metodykę badań, uznaję za właściwą z punktu widzenia, rozwiązania sformułowanych przez autorkę w rozprawie problemów. Biorąc pod uwagę cytowane na wstępie recenzji wymogi stawiane rozprawom doktorskim, stawiane w pracy problemy badawcze, uznaję za poprawnie sformułowane, tworzące łącznie zwartą, teoretycznie i empirycznie poprawną formułę naukową. Pozwala ona doktorantce wykazać się zarówno niezbędną wiedzą teoretyczną, jak i znajomością warsztatu badawczego, przejawiającego się w umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Dokonana analiza metodyczna rozprawy pozwala mi stwierdzić, że jest to praca oryginalna w pełnym tego słowa znaczeniu, zarówno w aspekcie postawienia problemu, jak i sformułowania celu badawczego oraz podjętej próby jego rozwiązania.

□

4. Kompozycja strukturalna rozprawy

□

Lektura rozprawy wskazuje na ogólną poprawność układu strukturalnego. Konstrukcja pracy – składająca się z czterech rozdziałów, wstępu i stanowiącej bilans weryfikacji hipotez dyskusją [zakończeniem] - jest logiczna i przejrzysta, dobrze realizuje zasadę przechodzenia *od ogółu do szczegółu*.

Treść zawartą w dwóch pierwszych rozdziałach – rozdziałach literaturowych - oceniam pozytywnie. Cechuje ją walor teoriopoznawczy. Warto podkreślić, że doktorantka wykazała się znakomitą znajomością literatury światowej. Ponad 80 procent wykorzystanych do jej przygotowania

pozycji napisanych jest w języku angielskim. Treść dwóch pierwszych rozdziałów stanowi wyraz umiejętności doktorantki w wyrażaniu własnych poglądów na bardzo złożoną rzecz, a także dowód poświadczający jej wiedzę i dużą umiejętność w pozyskiwaniu źródeł o badanym problemie.

Dwa ostatnie rozdziały kładą nacisk na analizę danych empirycznych związaną z weryfikacją sformułowanych hipotez. Są to moim zdaniem najlepsze, a zarazem kluczowe dla rozprawy rozdziały. Doktorantka – według przyjętej i opisanej konwencji badawczej oraz poprawnie zbudowanego narzędzia badawczego – skoncentrowała się w nich, na próbie zbadania na podstawie wyodrębnionej procedury [patrz s. 99 – 116] sformułowanego problemu naukowego. Wyniki owej próby analizy empirycznej [poprawnie uzasadnionej na w/w stronach] – m.in. dzięki użytemu narzędziu badawczemu - są ciekawe. Potwierdzają one przypuszczenia autorki zawarte w sformułowanym problemie naukowym. Przeprowadzone badanie [choć nie wszystkie – por. hipoteza 4] pozytywnie weryfikuje przyjęte założenia. Pracę kończy dyskusja wyrażająca się ciekawymi, oryginalnymi i syntetycznie wyrażonymi wnioskami wyjaśniającymi badany problem i propozycjami praktycznymi skierowanymi do zarządzających organizacjami. W ten sposób autorka spina rozprawę w sensie metodycznym i merytorycznym. Rozdziały 3 i 4 uznaję - z punktu widzenia podjętych do rozwiązania problemów badawczych rozprawy - za bardzo ważne, oryginalne i inspirujące. W pełnym zakresie spełniły one moje oczekiwania.

□

5. Strona warsztatowa

□

Przedstawiona do opiniowania rozprawa doktorska cechuje się kompleksowością, gruntownością i wnikliwością dociekań, zwłaszcza w przypadku badań pierwotnych, co w awansowej pracy naukowej, przygotowywanej na stopień naukowy stanowi istotny jej walor. Praca napisana jest poprawnym, bardzo komunikatywnym językiem.

Generalnie doktorantka zadbała o precyzyjne wyjaśnienie używanych pojęć i zjawisk. Choć w dwóch przypadkach owa precyzyjność została zachwiana. W pierwszym z nich chodzi o niewłaściwe posługiwanie się pojęciem „firma”⁹. Owo pojęcie nie może być dowolnie stosowanym określeniem na podmiot gospodarczy, tj. „organizację” lub „przedsiębiorstwo”. „Firma” jest jednoznacznie określonym terminem prawniczym i oznacza „nazwę kupca” (por. Ksh). Dlatego niewłaściwym jest uznawanie tego terminu jako synonim terminu „przedsiębiorstwo”, w taki sposób jak to czyni autorka. W drugim pragnę autorce zwrócić uwagę, że w pracy naukowej, należy rozróżniać takie kategorie, jak: „metoda”, „metodyka” czy „metodologia”. Niestety autorka o tym w rozprawie zapomniała, bowiem mając na myśli metodykę postępowania używa określenia metoda, czy metodologia.

Ponadto rozprawa zawiera bardzo starannie wykonane ilustracje graficzne, tabele i tablice, które syntetyzują wiele wątków rozważań i sprawiają, że ich odbiór przez czytelnika jest komunikatywny. Pozytywną ocenę recenzowanej pracy podkreśla dodatkowo fakt, że nie jest ona przeciążona nadmierną rozwlekłością interpretacyjną i gadulstwem.

Ważną cechą poprawności konstrukcji treści i strony warsztatowej rozprawy są wprowadzenia do poszczególnych rozdziałów oraz ich - zamieszczonego na końcu każdego z rozdziałów - syntetycznego podsumowania. W sposób wyraźny ułatwiają one zrozumienie idei autorki, treści tam zamieszczonych oraz pozwalają czytelnikowi zrekapitulować przeczytany tekst z punktu widzenia najważniejszych poruszanych w nim kwestii. Oceniam zabieg ten bardzo pozytywnie i polecam go innym autorom przygotowującym prace awansowe na poziomie doktoratu.

W rozprawie nie dostrzegam istotnych uchybień wartych podjęcia polemiki i wskazań. Recenzent nie chce uchodzić za *drobiazgowego*, tylko po to aby cokolwiek wskazać.

□

6. Reasumpcja – ocena ogólna

□

Moim zdaniem poruszana w rozprawie problematyka jest ważną i dotąd w Polsce, w poruszonym przez autorkę zakresie mało znaną. Nadaje to rozprawie niewątpliwie nowatorski charakter. Rozprawa zatem wnosi do teorii zarządzania strategicznego nowe elementy. Uważam, że wyartykułowane wnioski nawiązują do postawionych hipotez. Ponadto wskazują na kierunki służące ich wykorzystaniu przez praktyków w zarządzania współczesnym przedsiębiorstwie, w celu tworzenia przez nie własnego, bogatszego potencjału konkurencyjności. W tym tkwi oryginalny wkład autorki w rozwiązanie podjętego zagadnienia naukowego, zwłaszcza że oparty on został na przeprowadzonych badaniach empirycznych. **Wszystko wskazuje na to, że jest to praca naukowa o charakterze unikalnym**, która spełnia trzy podstawowe funkcje, tj. poznawczą, metodologiczną i prakseologiczną.

⁹ Jest to termin dość powszechnie używany w pracy.

Dokonując syntetycznej oceny rozprawy stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska mgr Kamilli Butrym pt.: „Przedsiębiorcza orientacja organizacji a jej efektywność w warunkach rozwoju”, przygotowana pod kierunkiem naukowym prof. zw. dr hab. Mariusza Bratnickiego rozprawa, stanowi oryginalne rozwiązanie tematu naukowego i wskazuje na opanowaną przez doktorantkę wiedzę teoretyczną w zakresie nauk o zarządzaniu, a także na umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

□

7. Wnioski rekomendujące

□

Recenzowana rozprawa doktorska mgr Kamilli Butrym pt.: „Przedsiębiorcza orientacja organizacji a jej efektywność w warunkach rozwoju”, przygotowana pod kierunkiem naukowym prof. zw. dr hab. Mariusza Bratnickiego:

- po pierwsze - odpowiada warunkom określonym w art. 13 punkt 1, ustawy z dnia 14 marca 2003 roku ... ,
- po drugie – rekomenduję Radzie Wydziału Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej w Gliwicach, wniosek o dopuszczenie mgr Kamilli Butrym do publicznej obrony,
- po trzecie - w wyniku pozytywnej jej obrony, nadanie mgr Kamilli Butrym stopnia doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie nauki o zarządzaniu.

Ponadto moim zdaniem rozprawa ze względu na jej poziom merytoryczny - metodyczny, zasługuje na wyróżnienie i nagrodę Rektora Politechniki Śląskiej, a także na zgłoszenie jej na konkursy organizowane przez Komitet Nauk Organizacji i Zarządzania Polskiej Akademii Nauk, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa w Warszawie.

Przodkowo, dnia 14 grudnia 2010 roku.

(-) Bogdan Nogalski
